

**Postanowienie z dnia 30 września 2008 r.**

**II UZ 39/08**

**Podlega uchyleniu postanowienie sądu apelacyjnego o odrzuceniu skargi kasacyjnej na podstawie art. 398<sup>6</sup> § 2 k.p.c. z uwagi na brak uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (398<sup>4</sup> § 1 pkt 3 k.p.c.), które wydano na podstawie przepisu uznanego następnie za niezgodny z Konstytucją RP w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 lipca 2008 r., SK 40/07 (Dz.U. Nr 120, poz. 779).**

Przewodniczący SSN Romualda Spyt (sprawozdawca), Sędziowie SN:  
Zbigniew Hajn, Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 30 września 2008 r. sprawy z wniosku Tadeusza O. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. o rentę z tytułu niezdolności do pracy, na skutek zażalenia wnioskodawcy na postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 13 czerwca 2008 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżone postanowienie.

### **U z a s a d n i e n i e**

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu postanowieniem z dnia 13 czerwca 2008 r. odrzucił skargę kasacyjną ubezpieczonego Tadeusza O. od wyroku tego Sądu z dnia 9 stycznia 2008 r. w sprawie z jego odwołania od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w W. o rentę. W uzasadnieniu swego postanowienia Sąd stwierdził, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania sprowadza się do wskazania, że w sprawie występuje zagadnienie prawne polegające na odpowiedzi na pytanie, czy opinia biegłego sądowego, odmienna niż opinia będąca w aktach rentowych, może być jedynym źródłem „materiału faktycznego sprawy”. Wniosek taki winien być uzasadniony, co wynika z treści art. 398<sup>4</sup> § 3 k.p.c. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, w uzasadnieniu skargi nie wskaza-

no, że uzasadnienie to odnosi się do wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i dotyczy przesłanek „przesądu” w rozumieniu art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1 - 4 k.p.c. Sąd dalej wywiódł, powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej i jego uzasadnienie odnoszą się do odrębnego etapu postępowania przed Sądem Najwyższym, kiedy dokonuje on wstępnej oceny skargi, decydując o przyjęciu jej do rozpoznania i dlatego uzasadnienie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest tożsame z uzasadnieniem podstaw kasacyjnych. Sąd podkreślił, że dla spełnienia wymogu wskazanego w art. 398<sup>4</sup> § 1 pkt 3 k.p.c. konieczne jest zawarcie w skardze odrębnego wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania zawierającego profesjonalny wywód prawny nawiązujący do przesłanek wynikających z art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1 - 4 k.p.c.

W konkluzji Sąd stwierdził, że skarga nie zawiera uzasadnienia wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania odpowiadającego wyżej opisanym standardom i dlatego podlega odrzuceniu na mocy art. 398<sup>6</sup> § 2 k.p.c.

W zażaleniu na powyższe postanowienie ubezpieczony zarzucił naruszenie art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 3 k.p.c. w związku z art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 4 k.p.c. i wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia.

W uzasadnieniu zażalenia skarżący nie zgodził się ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego stwierdzając, że wskazał na występujące w sprawie zagadnienie prawne, mianowicie „dotyczące ustalenia, czy opinia biegłego sądowego powołanego do sprawy odmienna niż opinia będąca w aktach rentowych, a dotycząca stanu zdrowia wnioskodawcy, może być jedynym źródłem materiału faktycznego sprawy”. Jego zdaniem, tak sformułowane uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest wystarczające, bowiem nawiązuje do przesłanek „przesądu” zawartych w przepisie art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione. Z uzasadnienia zaskarżonego postanowienia wynika, że stanowisko Sądu Apelacyjnego o braku uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny treści tego wniosku, bowiem stwierdził on, że skarżący nie zawarł w nim profesjonalnego wyводу prawnego nawiązującego do przesłanek wynikających z art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1 - 4 k.p.c., uzasadnienie zaś samej skargi nie wskazuje, że odnosi się ono do przedmiotowego wniosku.

W dotychczasowym orzecznictwie zostało wyjaśnione, że spełnienie wymagania z art. 398<sup>4</sup> § 1 pkt 3 k.p.c. nie może polegać tylko na odwołaniu się do treści uzasadnienia podstaw kasacyjnych, lecz powinno przybrać formę wyodrębnionego wywodu prawnego, w którym skarżący wskaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają zakwalifikować skargę do rozpoznania i jednocześnie uzasadni, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek usprawiedliwiających przyjęcie skargi kasacyjnej. Dlatego nie może on ograniczyć się do powtórzenia ustawowej formuły, w jakiej zostały ujęte w art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c. okoliczności mające uzasadniać przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Skarżący powinien wypełnić tę formułę odpowiednią treścią, przytaczając szczegółową argumentację prawną, wykazującą, że w przyjętych ustaleniach faktycznych, stanowiących podstawę za skarżonego orzeczenia, zachodzi przynajmniej jedna z wymienionych w art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c. przesłanek, uzasadniających zakwalifikowanie skargi do merytorycznego rozpoznania. Samo powtórzenie sformułowań użytych w tym przepisie, bez należytego uzasadnienia odwołującego się do stanu faktycznego sprawy i bez argumentacji prawnej, wykazującej, że przytoczona przyczyna przyjęcia skargi kasacyjnej rzeczywiście zachodzi, nie wystarczy więc do uznania, że obowiązek z art. 398<sup>4</sup> § 1 pkt 3 k.p.c. został spełniony i tym samym może prowadzić do odrzucenia skargi.

Niewątpliwie uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnione tym, iż w sprawie występuje zagadnienie prawne „dotyczące ustalenia, czy opinia biegłego sądowego powołanego do sprawy odmienna niż opinia będąca w aktach rentowych, a dotycząca stanu zdrowia wnioskodawcy, może być jedynym źródłem materiału faktycznego sprawy”, bez wskazania jakiegokolwiek przepisu prawa i bez jakiegokolwiek argumentacji jurydycznej - wedle przedstawionego wyżej poglądu - nie wystarczyło do uznania, że skarżący wypełnił obowiązek wynikający z art. 398<sup>4</sup> § 1 pkt 3 k.p.c.

Jednakże przy rozstrzygnięciu niniejszego zażalenia Sąd Najwyższy miał na uwadze wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 lipca 2008 r., SK 40/07 (Dz.U. Nr 120, poz. 779), który stwierdził, że art. 398<sup>6</sup> § 2 i 3 w związku z art. 398<sup>4</sup> § 1 pkt 3 k.p.c. w zakresie, w jakim przewiduje odrzucenie - bez wezwania do usunięcia braków - skargi kasacyjnej niespełniającej wymagań określonych w art. 398<sup>4</sup> § 1 pkt 3 k.p.c., jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji. Przepisy art. 190 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowią, że orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są osta-

teczne, a ponadto w sprawach wymienionych w art. 189 Konstytucji podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu we właściwym organie urzędowym. Z kolei art. 190 ust. 3 Konstytucji postanawia, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, lecz Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Termin ten nie może przekroczyć osiemnastu miesięcy - gdy chodzi o ustawę oraz dwunastu miesięcy - gdy chodzi o inny akt normatywny. W świetle przytoczonego unormowania nie może być wątpliwości co do tego, że nadanie przez Konstytucję mocy powszechnie obowiązującej orzeczeniom Trybunału Konstytucyjnego oznacza, iż jest nimi związany także Sąd Najwyższy. Jak wynika z art. 190 ust. 1 Konstytucji, utrata mocy obowiązującej aktu ustawodawczego następuje *ex lege*, z chwilą ogłoszenia orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego stwierdzającego sprzeczność tego aktu z aktem normatywnym wyższej rangi. Owo stanowcze i bezwarunkowe określenie chwili utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego (jego konkretnego przepisu bądź konkretnych przepisów) oznacza, że przed tą datą zakwestionowany akt normatywny obowiązywał.

Odrębną kwestię stanowi to, czy i jakie skutki wywołuje utrata mocy obowiązującej przez określony akt ustawodawczy w zakresie praw i obowiązków stron powstałych przed terminem utraty mocy obowiązującej tego aktu. Zagadnienie mocy wstecznej orzeczeń Trybunału stwierdzających niezgodność aktu normatywnego lub jego części z aktem wyższego rzędu było wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, który zdecydowanie opowiadał się za przyznaniem skutków sięgających w przeszłość (*ex tunc*), między innymi w uchwale z dnia 23 stycznia 2001 r., III ZP 30/00 (OSNAPiUS 2001 nr 23, poz. 685), w wyroku z dnia 10 listopada 1999 r., I CKN 204/98 (OSNC 2000 nr 5, poz. 94), w postanowieniu z dnia 7 grudnia 2000 r., III ZP 27/00 (OSNAPUS 2001 nr 10, poz. 331) i potwierdzał to stanowisko w uzasadnieniach późniejszych orzeczeń, np. z dnia 18 kwietnia 2002 r., III RN 4/01 (OSNP 2003 nr 2, poz. 25) z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 419/01 (OSNAPiUS 2002 nr 23, poz. 580), z dnia 27 września 2002 r., II UKN 581/01 (OSNAPiUS 2002 nr 23, poz. 581) oraz z dnia 15 stycznia 2003 r., IV CKN 1639/00 (niepublikowane). W uchwale III ZP 30/00 podkreślono, że w myśl art. 188 Konstytucji Trybunał Konstytucyjny orzeka między innymi w sprawach zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją oraz zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami. Stosownie zaś do art. 177 ust. 1 Konstytucji, do sądów należy

wymiar sprawiedliwości. Wykonywanie przez sądy tego zadania polega na rozpatrywaniu i orzekaniu w sprawach ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, prawa pracy, ubezpieczeń społecznych, prawa karnego oraz innych dziedzin prawa i wymaga nie tylko stosowania przepisów prawa, ale także ich wykładni. Z art. 178 ust. 1 Konstytucji wynika, że sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji i ustawom. Natomiast przepis art. 8 ust. 1 Konstytucji stanowi, że jest ona najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej. W świetle przytoczonego unormowania nie ulega więc wątpliwości, że według przepisów Konstytucji i z punktu widzenia zgodności z nią należy oceniać akty normatywne niższej rangi podlegające zastosowaniu w konkretnej sprawie. Również z art. 8 ust. 1 i art. 178 ust. 1 Konstytucji wynika dla sądów powinność odmowy zastosowania przepisów niezgodnych z Konstytucją. Przepis art. 8 ust. 2 Konstytucji stanowi, że przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej. Zasady zawartej w tej normie dał wyraz Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 26 maja 1998 r., III SW 1/98 (OSNAPiUS 1998 nr 17, poz. 528), stwierdzając w jego tezie, że od dnia wejścia w życie Konstytucji sądy są uprawnione do niestosowania ustaw z nią sprzecznych, zaś w uzasadnieniu podniósł, że w razie stwierdzenia sprzeczności przepisu ustawy z Konstytucją, sąd orzeka na podstawie Konstytucji. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 3 lipca 2003 r., III CZP 45/03 (OSNC 2004 nr 9, poz. 136), również podzielił pogląd opowiadający się za przyznaniem skutków takiego wyroku *ex tunc*. Sąd Najwyższy podniósł przy tym, iż w razie wydania wyroku ogłoszonego niezwłocznie (art. 190 ust. 2 Konstytucji), za przyjęciem wstecznego jego działania przemawia argument, że stan niezgodności ustawy z Konstytucją jest okolicznością obiektywną, istniejącą w całym okresie koegzystencji tych dwóch aktów, tj. ustawy zasadniczej i ustawy „zwykłej”. Odmowa zastosowania wadliwego przepisu do zdarzenia faktycznego sprzed ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego może opierać się wprost na uznaniu jego skutków *ex tunc*, czyli w praktyce na uznaniu retroaktywności albo na przesłankach dominacji przepisów Konstytucji nad innymi oraz wiążącym orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z nią przepisów ustawy, co prowadzi do odmowy zastosowania przepisu niezgodnego z aktem wyższego rzędu, nawet gdyby wyrok Trybunału Konstytucyjnego miał działać tylko na przyszłość.

Za tym stanowiskiem przemawia także przepis art. 190 ust. 4 Konstytucji, który stanowi, że orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytu-

cją, umową międzynarodową lub ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania. W piśmiennictwie dotyczącym wznowienia postępowania na wymienionej podstawie przyjmuje się, że skutkiem pośrednim stwierdzenia niezgodności kontrolowanego aktu normatywnego z Konstytucją, umową międzynarodową lub aktem normatywnym wyższego rzędu jest - obok skutku bezpośredniego w postaci utraty przez akt normatywny mocy obowiązującej - możliwość podważenia rozstrzygnięcia sądowego lub administracyjnego podjętego na podstawie aktu normatywnego, którego w dacie rozstrzygnięcia sprawy dotyczyło domniemanie konstytucyjności, a który po prawomocnym rozstrzygnięciu sprawy został uznany za niekonstytucyjny. Zatem jest oczywiste, że wznowienie postępowania w takich sytuacjach ma doprowadzić do sanacji postępowania sądowego (lub administracyjnego) opartego na niekonstytucyjnym akcie prawnym. Należy tym samym przyjąć, że po wznowieniu postępowania będzie się ono toczyć z pominięciem tych niekonstytucyjnych przepisów. W przeciwnym bowiem razie nieracjonalne byłoby dopuszczenie do wznowienia postępowania, które miałyby się toczyć na podstawie niekonstytucyjnego aktu prawnego, chociaż przez pewien czas obowiązującego. Gdy natomiast chodzi o postępowanie sądowe, toczące się po stwierdzeniu przez Trybunał Konstytucyjny utraty mocy obowiązującej przepisu, lecz dotyczące roszczeń z okresu sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, to sąd ani nie narusza kompetencji tego organu, ani nie wykracza poza swoje kompetencje, gdy nie stosuje aktu normatywnego uznanego za sprzeczny z Konstytucją. Przeciwnie, działa niejako w poszanowaniu dla orzeczenia tego organu. Ponadto sąd rozstrzyga o roszczeniach z zakresu sprzed utraty mocy obowiązującej przepisu, będąc zobowiązany, a zarazem uprawniony do zbadania zgodności przepisów, które powinien zastosować, z aktami wyższego rzędu. Jeżeli więc sąd nie zastosuje niekonstytucyjnych przepisów, to sytuacja będzie taka, jaka pojawia się przy wznowieniu postępowania (por. uchwałę Sądu Najwyższego III ZP 30/00 ).

Tak więc stanowisko Sądu Najwyższego przyjmujące niestosowanie aktu normatywnego, co do którego Trybunał Konstytucyjny stwierdził jego niekonstytucyjność, należy uznać za utrwalone w orzecznictwie sądowym.

Sąd Najwyższy rozpoznający niniejsze zażalenie po dacie ogłoszenia powyższego wyroku Trybunału Konstytucyjnego - w myśl przedstawionego wyżej poglądu - stwierdził, że odrzucenie skargi kasacyjnej przez Sąd Apelacyjny na podstawie art. 398<sup>6</sup> § 2 k.p.c. z uwagi na brak spełniającego ustawowe kryteria uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (398<sup>4</sup> § 1 pkt 3 k.p.c.) nastąpiło na podstawie przepisów, które nie mogą mieć zastosowania z uwagi na stwierdzoną ich niekonstytucyjność.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na mocy art. 398<sup>15</sup> § 1 k.p.c. w związku z art. 394<sup>1</sup> § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji postanowienia.

=====